

DELA VSKA POLITIKA

Uredništvo je v Mariboru,
Ruška cesta, poštni predal 22.
Rokopisi se ne vračajo. Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.
Uprava: Maribor, Ruška cesta 5, poštni predal 22.
Ljubljana VII, Zadržni dom.

Izhaja vsako sredo in soboto.

Naročnina za državo SHS znaša mesečno 10 Din. za ino-
zemstvo mesečno 15 Din.

Malih oglasov, ki služijo v posredovanje in socialne namene
delavstva ter nameščencev, stane vsaka beseda 50 para. De-
belo tiskana beseda stane 1.— Din. Malih oglasov trgovskega
značaja, stane beseda 1.— Din. V oglašnem delu stane pe-
titna enostolpna vrsta 1.50 D. Pri večjem številu objav popust.
Čekovni račun: 14.335. — Reklamacije se ne frankirajo.

Štev. 67.

Sobota 17. avgusta 1929.

Leto IV.

Revizija socialne zakonodaje in delavstvo.

Od strani podjetnikov je nepre-
stan klic po reviziji obstoječe so-
cialne zakonodaje. Ta akcija je že ta-
ko napredovala, da izgleda, da sto-
jimo v resnici pred revizijo. Stališče
delodajalcev je itak znano. Največ
se sklicujejo na razne gospodarske
krize itd.

Ali je revizija nujno potrebna?

Centralno tajništvo delavskih
zbornic je izdalo skupno s strokov-
nimi organizacijami že znano spo-
menico na predsednika vlade in mi-
nistristvo za socialno politiko, v ka-
teri so z dobro podprtimi dejstvi do-
cela ovrgele trditve industrijev, da
so sedanja socialna bremena vzrok
gospodarske krize.

Delavstvo tudi ni povsem zado-
voljno s sedanjo socialno zakono-
dajo, vendar je pa mnenja, da ni
nujno potrebna revizija naše social-
ne zakonodaje, zlasti ker se dolo-
čila posameznih zakonov še niso iz-
vedla. Bolje bi bilo, da se ti zakoni
popolnoma izvedejo in le tam, kjer
bi se pokazala neobhodna potreba
po izboljšanju, popravijo v cilju na-
predka.

Potrebno je poudariti še to, da
ne izvirajo zahteve delodajalcev po
reviziji sedanje socialne zakonodaje
iz ljubezni po njenem izboljšanju, am-
pak iz želje, da se taista v splošnem
poslabša. To dokazuje že cela de-
setletna zgodovina. Skozi celih de-
set let je moralo delavstvo sistema-
tično brati zakonitost, dočim so
podjetniki sabotirali zaščitne zakone
in organe, ki bazirajo v teh zaščit-
nih zakonih.

Revizija v smislu zahtev deloda-
jalcev ni potrebna tudi, ako ocenju-
jemo položaj iz drugega stališča.

Dolgoletna izkušnja nazorno uči,
da pokazuje socialno zakonodajstvo
relativno najboljše rezultate, pa naj
se vzame v poštev zaščita najemni-
kov, zavarovanje delavcev, delova-
nje delavskih zbornic, inspekcij dela,
borz dela ali pa vpliv delovanja teh
ustanov na unificiranje državne ad-
ministracije.

Kakšen bodi cilj revizije?

Revizija ne sme iti pod nobenim
pogojem v smislu zahtev delodajal-
cev, to je, da se zavarovanje in za-
ščita delavcev poslabša, ampak, da
se obstoječa socialna zakonodaja in
njene ustanove obdrže, da se še dalje
izoblikuje v tem pravcu in da se raz-
širi še na ona polja, katera spadajo
po svojem bistvu v področje social-
ne zakonodaje, pa kljub temu še niso
vdelana v ta sklop. V kratkem: De-
lavstvo je za to, da se sedanja so-
cialna zakonodaja razširi in izpopolni.

Materija revizije.

a) Unifikacija socialne zakonodaje.

Tendenca gotovih grup je, da se
delavska zaščita in delavsko zavarov-
vanje razbije, da se vstvarijo za po-
samezne gospodarske panoge posebni
predpisi. Razvoj moderne go-
spodarstva in delavskega stanu pa
zahteva, da naj veljajo splošni prin-
cipi delavske zaščite, delavskega za-
varovanja, inspekcij dela, borz dela
uzakonjeni v splošnih zakonih za vse
kategorije delavcev in nameščencev
ter za vsa podjetja. Specijalni zakoni,
ako bi bili potrebni, naj bi te
splošne zakone le izpopolnjevali in
izboljševali.

Iz teh razlogov bi morale biti mi-
nistristvo za socialno politiko cen-
tralni državni vrhovni organ celok-
upne javne zaščite delavcev in

uradnikov vseh kategorij; pristoi-
nost drugih ministrstev bi pa morala
biti v tem pogledu brezpogojno uki-
njena. To načelo bi moralo veljati v
prvi vrsti za rudarje in železničarje,
ki so danes izven območja minist-
ristva za socialno politiko.

V čem naj bo izboljšanje obsto-
ječe socialne zakonodaje?

V svrhu zaščite delavcev so po-
trebni posebni zakoni ali pa odred-
be v sledečih vprašanjih:

1. O vajencih radi njihove osebne
zaščite; radi zagotovitve njihove iz-
obrazbe, določitve števila vajencev
v posameznih obratih itd.

2. O kolektivnih pogodbah, njho-
vi registraciji in pravnem svojstvu.

3. O posredovanju v slučaju spo-
rov, ki izvirajo iz delovnega raz-
merja.

4. O obrtnem sodstvu.

Zakon o zaščiti delavcev.

Kar se tiče sedanjega zakona o
zaščiti delavcev, je v načelu spre-
jemljiv, vendar naj bi se pa še do-
polnil. Predvsem bi bilo treba od-
praviti nejasnost v pogledu zabra-
nitve nočnega dela v pekarnah.

Izkušnje so pokazale, da niso do-
voljne sankcije, ki naj bi zabranile
prekršitev osemurnika. Tudi v tem
ozirom je potrebna fmedura. Dalje
bi bile potrebne ostrejšie odredbe, da
bi zidala podjetja zdrava delavska
stanovanja in dečja zavetišča. Po-
tom zakona o zaščiti delavcev bi se
morali tudi zagotoviti plačani dopu-
sti delavcev in nameščencev na
podlagi službenih let v posameznem
podjetju.

Po dosedanjih določilih niso sko-
raj nič zaščiteni obratni delavski za-
upniki. Z novo odredbo bi se moral
ta nedostatek odpraviti. Zlasti bi se
morali zaščititi za slučaj redukcij in
odpustov delavstva.

Borze dela.

Zakon o zaščiti delavcev predvi-
deva sicer državne borze dela. Raz-
voj borz dela je pa še v drugačnem
pravcu. Sedanje stanje naj bi se ne
spreminjalo, radi tega bi ta oddelek
lahko izpadel iz zakona. I orze dela
naj bi ostale samostojne, samouprave-
ne telesa, ki naj bi ne bila pri opravl-
janju svojih poslov vezana niti na
delavsko zavarovanje niti na delav-
ske zbornice. Da bi mogle svoje na-
loge čim uspešneje vršiti, bi morala
država in samoupravne oblasti do-
ločiti v svojih proračunih posebne
postavke za podporo borz dela. Isto-
tako je potrebno, da plačujejo pri-
spevke za borze dela račarji in že-
lezničarji.

Inspekcije dela.

Sedanji zakon o inspekcijah dela
je v splošnem dober. Neureča je v
tem, da nimajo inspekcije dela do-
volj materialnih sredstev in da je
premalo inspekcij dela. Nujno bi bile
potrebne inspekcije dela za mornar-
je, rudarje in železničarje.

V svrhu čim uspešnejšega izva-
janja zakona o zaščiti delavcev bi se
moral delokrog in materialna oblast
inspektorjev povečati, zlasti naj bi
imeli pravico izvršiti prepoved obra-
tovanja podjetjem, ki stalno in siste-
matično kršijo določbe zakona. Vsa-
ko novo podjetje bi moralo svoje na-
črte predložiti tudi pristojnim in-
spekcijam dela. Zelo važna je tudi
nepolna neodvisnost inspektorjev.
Radi tega bi se jim moralo zagotoviti
stalnost s činom višjih državnih urad-
nikov.

Zavarovanje za slučaj starosti, one-
moglosti in smrti.

Celokupno delavstvo je pozdra-
vilo odločitev vlade, da izvede za-
varovanje za slučaj starosti, onemo-
glosti in smrti. To zavarovanje ni po-
trebno le za okoli 760.000 delavcev
in nameščencev, ki so zavarovani pri
Osrednjem uradu za zavarovanje de-
lavcev in drugih posebnih zavodih,
ampak je še bolj potrebno za naše
narodno gospodarstvo in za vso dr-
žavo. Na izvedbi tega zavarovanja
je namreč zainteresiranih nad 2 mi-
lijona delavcev in njihovih družin.

Izvedba tega zavarovanja bi ime-
la poleg materialne vrednosti, ker bi
bil zagotovljen eksistenčni obstanek
milijonem državljanom, še sledeče
materijalne vrednosti: Zmanjšanje
krazposelnosti. Stari in onemogli bi
namreč odstopili svoja mesta mlaj-
šim.

Sanacija bolniškega zavarovanja
bi bila lažje izvedljiva. Kajti v bre-
me današnjemu zavarovanju za slu-
čaj bolezni pade velik procent takih
zavarovalcev, ki pravzaprav niso
bolni, ampak stari ali pa onemogli.

Ker se je pojavila v javnosti mi-
seľ, da je mogoča izvedba tega za-

varovanja brez državne subvencije
in ne da bi bili obremenjeni delavci
ter podjetniki, s prihranki že sedaj
obstoječega zavarovanja vseh panog.
meramo pripomniti, da ne tvori ta
zamisel niti zdrave podlage, niti poti,
ki naj bi vedla do izvedbe starost-
nega zavarovanja.

Ne bomo tajili, da je mogoča re-
organizacija obstoječega zavarova-
nja, toda veseli bi morali biti, če bi
imela ta reorganizacija za posledico
prihranke, ki bi omogočili kritje kro-
ničnih deficitov že obstoječega za-
varovanja in ustvaritev rezervnih
fondov, iz katerih naj bi se krili ne-
predvideni izdatki. Na drugi strani
bi pa bili taki prihranki tako malen-
kostni, da bi krili v najboljšem slu-
čaju komaj desetino kapitala, ki je
potrben za izvedbo zdravega sta-
rostnega zavarovanja. Radi tega je
izključena izvedba tega zavarovanja
brez novih bremen. Delavstvo je pri-
pravljeno z ozirom na naravnost
eksistenčno važnost tega zavarova-
nja na pametne žrtve.

Delavstvo je prepričano, da je
mogoča revizija le v tem smislu, ker
bi bila drugače brez pomena in bi
vodila do neizogibnih bojov.

Haaška konferenca vlad.

Na haaški konferenci zopet de-
batirajo dalje. Predvsem je izjavila
japonska, da odstopi od reparacij,
če bo to potrebno, ki ima dobiti na
leto 12.2 milijonov zlatih mark. Tudi
Italija je pripravljena popustiti od
svojih 213.7 milijonov mark letno
vsaj nekaj.

Glede izpraznitve Porenja se
vpostavi komisija, ki naj preštedira
vprašanje. Briand bo vprašal tudi
vojaške strokovnjake za svet. An-
gelija loče negotovost na Francijo in
Belgijo zapustiti Porenje. Za Fran-
cijo pa se kaže razne gospodarske
pogodbe, ki so sklenjene za daljšo
doba in jih ni mogoče likvidirati na
kratko. Zato se bo moral v tem ozi-
ru skleniti poseben dogovor. Franci-
ji izpraznitev Porenja ne ugaja, za-
to je načelno mnenja, da se Porenje
izprazni šele tedaj, ko postane
Yugov načrti pravomočen.

Najtežje je razpravljanje o re-
šitvi načrta z malimi državami, ker
deloča verziška mirovna pogodba,
da Nemčija jamči tudi za svoje biv-
še zavezničke kar povzroča mnogo
pravnih zapletitajev. V Yugovem
načrtu naj se ta določba črta.

Amerika stoji na stališču, da
Yugov načrt sam ne more jamčiti
za mir v Evropi, marveč je treba iz-
prazniti tudi zasedeno ozemlje.

Glede stvarnih dajatev povdarja
Anglija, da Anglija mnogo manj iz-
važja v dežele, kamor pošilja Nemči-

ja blago kot reparacije. Tako ji je
Nemčija vzela v Italiji trg za pre-
mog. Anglija stoji na stališču svo-
bodne konkurence. Pozna težkoče
Nemčije in jih upošteva, ali doka za
stvarne dobave bi bila predolga. Do-
ba na stvarne dobave naj se določi
na krajšo dobo ali pa se v tehni-
čnih slučajih sproti doveljanie, če ne ško-
dnje načelu gospodarskega razmaha
drugih držav.

Iz poteka dosedanje konference
vlad je razvidno, da je zadeva v te-
ku in da se države glede tega vpra-
šanja zedinijo.

Kakšen interes na konferenci
imajo udeležene države, naj poka-
že ta pregled letnih dajatev, ki jih
mora po načrtu Nemčija povprečno
plačevati v letih od 1929 do 1965:

Franciji . . .	1046.5 milijonov mark
Britaniji . . .	409.0 »
Italiji . . .	213.7 »
Belgiji . . .	115.5 »
Rumuniji . . .	20.1 »
Jugoslaviji . . .	84.0 »
Grški . . .	7.0 »
Portugalski . . .	13.2 »
Japonski . . .	13.2 »
Poljski . . .	0.5 »
Zed. državam . . .	66.1 »

Jugoslavija dobi potemtakem na
leto, če računamo eno marko po 13
dinarjev, okroglo 110 milijonov di-
narjev, a zahteva par milijonov višjo
odškodnino.

Pred izpraznitvijo Porenja.

Haaška konferenca bo po odloč-
nem stališču Anglije, da umakne svo-
je čete iz Porenja, ipak rodila vsaj
to dobro, da se bodo antantne čete
— zadnji ostanek grozne svetovne
vojne — ipak umaknile iz vsega
nemškega zasedenega ozemlja. Fran-

cija in Belgija, ki sta najbolj kljubov-
vali tej zahtevi, sta se sedaj menda
odločili, umakniti tudi svoje čete, ta-
ko da bo končno vsaj ta del vojne
dedšine definitivno likvidiran. Pri-
čakovati je, da se to zgodi še letos.

Borba proti novi ustavi na Španskem se nadaljuje.

Že zadnjič smo poročali, da se
celo ugledni španski meščanski ari-
stokratski politiki ne strinjajo z no-
vo špansko ustavo, ki se hne uvesti
do 30. julija 1930 in je ne priznava-
jo, ker je nestvor in nima s politično

demokracijo nič skupnega ter so za-
to odklonili mandate v njej.

Po pariških poročilih iz Madrida
so se izrekle proti novi ustavi tudi
socialistična stranka in španske
strokovne organizacije ter odklonile

povabilo, da imenujejo v novo skupščino pet svojih poslancev.

Socijalistična stranka in splošna delavska strokovna zveza sta svoj sklep objavili narodu s posebnim manifestom, v katerem navajata razloge za svoj korak, zlasti pa poudarjata kot vzrok določbo ustave, ki prepoveduje vsakršno delavsko stavko.

Ta odločilni odpor delavstva je tembolj značilen, kakšen je duh nove ustave, ker je socijalistična stranka, ki je bila med diktaturo na Španskem edina dopuščena stranka, ves

čas mirno prenašala razmere v nadi, da se zopet povrne nov duh svobode in demokracije, sedaj primorana odločno izjaviti se glede nove ustave, po kateri naj bi bilo delavstvu zabranjeno potegovati se za boljše socialne razmere kot organizaciji zunaj parlamenta in v parlamentu pa, po dovoljenih petih poslancih, ki med 500 poslanci niti v pošteven pridejo.

Španija je sicer reakcionarna država, vendar vidimo, da je v njej tudi že mnogo življa, ki stremi po napredku.

Prepir med slovenskimi in hrvatskimi nacionalisti zaradi Prekmurja.

Te dni je poteklo deset let, odkar je bilo Prekmurje inkorporirano ozemlje Jugoslavije. Ta obletnica je iznova zbudila prepir med hrvaškimi in slovenskimi nacionalnimi listi, čigavo je Prekmurje in kdo ga je osvobodil. Že Radić je svoj čas priglajal v imenu hrvatskega naroda neke pravice do Prekmurja in je smatral Prekmurje tudi za svoje volilno okrožje. Zagrebška lista »Obzor« in »Jutarnji list« sedaj iznova dokazujeta, da so hrvaške čete pod vodstvom hrvaških oficirjev osvobodile Prekmurje. Mariborski »Večernik« se zaradi take pisave zelo razburja, češ, da je neokusna in neistinita. Menimo, da so slovenski in hrvaški junaki drug drugega popolnoma vredni. Ta prepir je smešen, žalostno pa je, da prekmursko ljudstvo kljub slovenskemu in hrvaškemu junaštvu živi še danes v tako

bednih razmerah, da mora v velikih množicah odhajati čez poletje na delo v tuje dežele, da si za zimo zasluži skorjico trdega kruha.

Še en prepir zaradi Prekmurja.

V svrhu proslave desetletnice, od kar je bilo Prekmurje osvobodeno, se je sestavil v Črešnovcih neki »vodilni odbor«, ki mu načeluje bivši poslanec bivše SLS župnik Klekl. Sestava tega »vodilnega odbora« pa je vzbudila v drugih krogih veliko nezadovoljnost, češ, da je sestavljen nepristransko, skoro izključno iz pristašev katoliške akcije. Prekmurski dopisnik se zaradi tega v »Jutru« zelo razburja. Tudi prekmurski gasilci so užaljeni, ker niso bili oficijelno povišani. Med tem ko se prireditelji proslave med seboj prepirajo, pa beže prekmurski ljudje iz dežele, ker nimajo kaj jesti!

Prospevanje Amerike je v delavski politiki, ki zahteva za delavce dobre plače in mnogo počitka.

Tajna američanskih uspehov je torej le produkcija in produkcija in da pri njej zasluži tudi najpreprostejši delavec toliko, da se lahko preživlja in da mu ostane še zadosten prebitek od zaslužka, da si svoje življenje človeku primerno izboljša in uredi. Delavec se v tem ugodnem položaju posveti udobnejšemu življenju, se izobražuje, da postane dovršen delavec, in sposoben delavci se imajo priliko s tem izkazati za specialiste in za voditelje industrije. Samo slabotnejši ali puhloglavci dela drugače.

Ford ima prav. Sedaj se pa spominimo ob tej priliki na naše gospodarske kroge.

Kdaj bo te srečala pamet!

Vsak je svoje sreče kovač. Tako pravi pregovor. Sreča se seveda ne skuje tako kakor sekira, kosa, srp itd. Pregovor hoče le opozoriti, da mora tisti, ki si hoče ustvariti srečo, to je, boljši socialni položaj, nekoliko potruditi, da ga doseže. Sedaj

kujejo v Belgradu novo socialno in delavskovarstveno zakonodajo, nov obrtni red. Od revidirane zakonodaje je precej odvisno, kakšno stališče bo imelo delavstvo potem, ko bo ta zakonodaja revidirana. Delodajalci prav dobro vedo, da skuje nekaj le, če se pridno dela. Naši delodajalci nimajo mnogo smisla za delavske pravice, zato po sestankih, po zborih, konferencah in kongresih udarjajo na velik boben, kako veliko breme je delavsko varstvo. Ti gospodje kujejo, da preprečijo ugodnosti, ki sta jih država in gospodarstvo dolžna dati državljanom-delavcem. Delodajalci kujejo, ne vprašujejo vas, kaj vam koristi ali ne ali kaj potrebujete, ker imajo drugačne interese. In če delodajalci in njih organizacije kujejo bodalo proti delavskim pravicam, koliko bolj je še vaša dolžnost, da kujete svojo srečo s tem, da tudi poveste svoje zahteve do družbe, ki naj se vpoštevajo pri reviziji delavske zakonodaje. Revidirani zakoni morajo nuditi več pravic, več enakopravnosti in ne več krivic.

Dnevne novice.

Kongres Učruženja jugoslovanskega učiteljstva je zboroval letos v Zagrebu od 15. do 19. avgusta. Obenem se je priredila tudi velika učiteljska razstava. Organizacija učiteljstva spada med najboljše organizacije v državi, čeprav celota še ni prepojena z enotnim duhom, kakor zahteva to bistvo stanovske organizacije, kar tudi ni mogoče zahtevati od organizacije, ki je nastala pod utisom kreacije države, dasi miselno teren zanjo ni bil in ni mogel biti pripravljen. Vsekakor se je pa od prvih početkov organizacija že dobro opomogla. Potrebuje samo še nekaj modernih vodilnih smernic z ozirom na kulturni program, ki pa je zanjo, kakor rečeno, težak problem, ker je nastala v nekonsolidiranih miselnih in kulturnih razmerah.

Načrt zakona o srednjih šolah obravnava sedaj vrhovni zakonodajni svet. Po novem zakonu bodo tri vrste srednjih šol, in sicer realne, humanistične gimnazije in realne gimnazije kakor doslej. Na popolnih šolah sme biti 16 paralelek, največ s posebnim dovoljenjem 20. Spodnje srednje šole se bodo odprle samo tam, kjer bo vsaj 120 učencev.

Naša emigracija v maju. Po statistiki izseljeniškega komisarijata v Zagrebu se je izselilo iz naše države v mesecu maju t. l. v prekomorske dežele 1868 oseb. Skupno število izseljenecv (8026) za razdobje od 1. januarja do konca maja t. l. je za 1406 oseb manjše, nego v istem razdobju prejšnjega leta. Potemtakem je naša prekomorska emigracija do

konca maja t. l. padla skupno za 15 odstotkov napram prejšnjemu letu. Izselilo se jih je v tem mesecu največ iz Hrvatske in Slavonije (582), iz Vojvodine (554), Dalmacije (253), Slovenije (237), Srbije (180), Bosne in Hercegovine (36) in Črne Gore (26). Od odraslih je bilo 66,4% poljedelcev. Največ jih je odšlo v Kanado (572), v Argentino (563), U. S. A. (376), Uruguay (149), Peru (92) itd. Vsega se je vrnilo iz prekomorskih dežel v tem mesecu 507 oseb (napram 705 v maju lani), a skupno število povratnikov za razdobje od 1. januarja do konca maja t. l. znaša 1960, medtem ko se jih je v prejšnjem letu v istem razdobju vrnilo več, t. j. vsega 2057. — V evropske države je odšlo v tem mesecu 1754 oseb, in to: na Francosko 1260, v Belgijo 234, v Luksemburško 210, v Nemčijo 32, v Holandsko 11 in v Čehoslovaško 7. Od 1. januarja do konca maja je odšlo v evropske dežele skupno 4227 oseb.

Veliki mlinarji so reveži. Zveza mlinarskih podjetij je že dobila olajšavo za izvoz moke, in sicer se je pri tem oddaljenost prevoza za izvoz olajšala. Pravi pa sedaj, da jim to mnogo koristilo, zato bodo zahtevali nove olajšave. To je zanimivo zaradi tega, ker je bila ameriška pšenica pri nas kljub carini cenejša, kakor domača. Ugodnosti za izvoz ti kapitalisti zahtevajo, doma pa ne morejo popustiti v ceni. In delavstvo se povsod plačuje tako slabo, da ne more konsumirati bogatih zalog žita. Na tak način blagostanja še ne bo

Henrik Ford o uspevanju gospodarstva.

Henrik Ford ni neumen kapitalist in industrijec. Ves svet ga priznava kot veččaka. A. M. Smith ga je vprašal, v kakšnem medsebojnem razmerju sta narodno blagostanje in mezdní oziroma delovni položaj delavstva. Henrik Ford je izjavil, da so edina baza, na kateri je mogoče zgraditi narodno blagostanje boljše mezdne razmere delavcev. Industrijske razmere v Evropi se bodo izboljšale šele takrat, če se bo gradilo gospodarstvo na tej podlagi. Ta politika se je v Zedinjenih državah obnesla. Vsakemu delavcu je treba dati za njegovo delo zadostno plačilo, da lahko boljše živi, ne samo vegetira. Obljubili smo v svojih tovarnah pet dolarjev dnevne plače. Nastal je med podjetniki hrup, toda naši tovarni se je to dobro plačevanje delavcev dobro obneslo. Z zvišanjem plač se teoretično izboljša položaj delavcev, ker se jim omogoči, da postanejo sami kupci. Ni namreč pravično ustvarjati samo bogastvo ter dajati delavcem le drobtinice. Podjetniki pozabljajo, da to, kar izdajo, zopet

prihaja k njim. Ni uvidevnosti za tako politiko ali priti mora do nje. V Ameriki sploh ni govora o prevelikih plačah, ker vsak producent ve, da je delavec njegov največji kupec. Nezaposlenost je bolj nevarna kakor dobre plače.

K dobrim mezdám spada podaljšan počitek delovnega ljudstva. Delavec mora imeti čas, da se uredi doma, da spozna razmere svoje okolice ter da se zbudi v njem čut samozavesti, kar je logična posledica, če ni vedno brez denarja. Nudi se mu s tem čas in prilika, da se posveti svojim potrebam. Tratenje časa in zapravljenost sta pri delavcih le izjemi. Vsak pameten delavec skrbi za to, da izboljša rodbinske razmere. To pa more storiti le takrat, če ima več pomočkov na razpolago kakor samo za golo življenje. To mnenje se v Evropi šele zbuja in morda se zbudi. Resnica je pa, to uči kušnja, da primerno blagostanje še ni nikdar kaj dobrega porušilo.

Amerika ni obogatela po vojni; vojna jo je še zadrževala v razvoju.

Bratko Kreft:

Človek mrtvaških lobanj.

Kronika raztrganih duš.

182

Mirka je imel rad in zdelo se mu je, kakor da mu z vestjo, očitajočo in žugajočo, grozi on, blede, samokostni Mirko... Halucinacija je izginila, ko se je napotil proti kolodvoru. Tam je bil velik dirindaj. Orožniki niso pustili vzeti trupel v Ljubljano in ko je vlakovodja zazviljal, so se nekateri vrgli pred lokomotivo in tako izsilili svojo zahtevo... Povsod kri, povsod mrličji. Še na vlaku. Stanetu je bilo, da bi najraje zbežal pred samim seboj. Nihče ni videl njegovega dušnega nemira, vsak je imel dovolj opravka z okolico in s samim seboj. Mogočno zmagovalavje je bilo s krvjo prepojeno in marsikdo se je vračal zamišljen, razdvojen. Stane se je spominjal odločnih besedi delavcev, ki so raztreseni hodili po kolodvoru in nič kaj bežeče se niso pogovarjali. Kot da mu govore: »Vi izginite, mi ostanemo...« In na potu proti Ljubljani se je spominjal vsega tega kot svoje smrtne obsodbe. Spominjal se je žugajoče besede šepavega človeka, ki ga je srečal na poti od kamnoloma... »Kaj vi ste tudi bili med njimi?« Slabo je bil oblečen, Stane pa je bil v uniformi, lepo prepasani bluzi, ki mu je spremenila obraz. Tujec ga je spoznal in povedal bo Frančku in Leonu, vsem bo povedal, da sta se srečala in da ga Stane ni hotel poznati... Nemirni Petek.

»Ali ste dobro plačani?« še to je zaklical za njim, da mu je zvenelo vso noč do jutra. Drugi dan zvečer se je napil in omotičen je prišel v službo,

ki mu jo je preskrbela Orjuna. V pisarni Delniške družbe je urejeval akte. Ni bilo veliko zaslužka, samo za silo, toda včasih je usoda prinesla tudi kak postranski zaslužek... V času je spoznaval denar, ki je bil čudna vez Delniške družbe in nacionalističnega pokreta. In ko je danes vse to premišljeval, je dal spet življenja Petkovim besedam. Prepričeval je samega sebe, tolažil se je — toda glasu ni mogel prevpiti. Šef mu je dovolil dopust v znamenju žalovanja. Zato se je Stane ves dan potikal po ljubljanskih ulicah in malo pred koncem uradnih ur je vstopil v pisarno. Skupaj z mlado tipkarico sta delala tam in tipkarica je bila njegova punca. Rada ga je imela in ni mu bilo treba izgovoriti mnogo besedi, ko se mu je udala. Sedaj mu je bilo neznosno zaradi vsega tega. Očitala mu je pijančevanje, nered. V prejšnjem tednu sta se ostro sporekla in še vedno ni bilo soglasja med njima. Vedel je, da je ne ljubi, da mu je bila samo za telo; zato mu je danes očitala vest še to.

Nikogar ni bilo v sobi, ko je vstopil. »Gotovo je pri šefu, ki ji narekuje zadnja pisma ali pa...« Tudi to je sumil zadnje čase vedno bolj in eden izmed tovarišev mu je dokazoval, da dekle in gospod šef računskega oddelka Delniške družbe nista kar tako med seboj... Sicer pa je vseeno. Dobro je to. Lažje se je reši.

Odprl je njeno pisalno mizo. Par stodinarskih bankovcev je bilo tam. Ni vedel, ali je denar njen ali uraden. »Mogoče, da je provizija za njeno telesce... mogoče.« Pograbil jih je, stlačil v lisnico in že hotel oditi.

»Ali ji naj kaj zapišem? Vsak čas se lahko vrne! Ah, kaj? Nič...« Tihro je izginil po hodniku

domov. Pospravil je najnujnejše stvari in čez dva dni je dobila policija obvestilo, da je neznano kam izginil. O ukradenem denarju ni bilo niti besedice govora in dolgo časa ni vedela Štefi, kdo ji ga je vzel. Štirinajst dni potem je sprejela pismo iz Trsta.

— oprost, da se nisem poslovil in da sem Ti celo odnesel štiristo dinarjev. Nisem več vzdržal tam doli. Danes sem že miren. Sprijaznil sem se z življenjem. Tiste dni sem bil nekam sentimental. Vem, da sem služil kot hlapec, toda premalo so me plačali za delo, ki sem ga opravljal. Izdal sem svoje bivše tovariše, zato, da sem si pridobil zaupanje svojih gospodarjev. Tudi streljal sem in moril bi bil, če bi prišel tako blizu. Toda vse to danes ne pride v poštev in jaz se tudi pred teboj prav nič ne opravičujem. Mnogo ljudi živi na tuj račun, se peča z goljufijo, se laže še stokrat huje kot jaz in živi dobro, pošteno. Zakaj tisto, kar sem nekoč mislil, da je pošteno, sem sedaj spoznal za prazno in zmotno. Nepošteno živeti se pravi v današnji družbi pošteno živeti. Toda to so aforizmi. Saj veš, da sem bil literat in nadebuden pesnik nekoč, ki si je želel biti vagabund. No, in sedaj sem vagabund. Če bi še poslušal svojo vest, bi moral reči, da sem tat zaradi tistih bankovcev, ki sem Ti jih odnesel... toda to je sentimentalnost, če pomislim, da naš gospod šef v eni noči na Bledu zabije deset tisoč, ki jih ni pridelal s svojimi rokami, ampak jih je iztrgal iz ust tistih, ki smo jih v Trbovljah pobijali... Toda tudi tisti so zame sentimentalni, ker mislijo, da bodo ustvarili človeka vredno, svobodno življenje, ki ga ni, ga nikoli ni bilo in ga tudi nikoli ne bo.

kmalu. Moderno načelo gospodarstva je, da je potreben najprej dobro plačan delavec kot konsument.

Književnost.

Preiskava proti komunistom v Zagrebu. V zagrebških zaporih se nahaja že dva meseca zdravnik dr. Salomon Lewy zaradi komunistične propagande. Te dni, kakor poročajo listi po podatkih policije, je dr. Lewy razkril v zaporih velik delovanje komunistične gibanja v Zagrebu in tudi udeležene osebe. Povod je dala izpoved vdove Oreškove, ki je bil zadnjič ustreljen. Policija je po izpovedbah Lewya preiskala navedena zavetišča, toda komunisti so stvar slutili in so se svojih zatočišč ognili.

Upor na francoski vojni ladji »Waldeck Rousseau«. Najhitrejša francoska vojna ladja »Waldeck Rousseau« bi morala odpluti v kitajsko morje, da bi tam branila francoske interese s polletno službo v Vzhodni Aziji. Pred odhodom že so priredili mornariji po mestu Toulonu demonstracije proti odpotovanju na Kitajsko. Demonstrante pa je vojaštvo razgnalo s strojnimi puškami in polovilo one mornarje, o katerih so smatrali, da so voditelji. Moštvo na ladji so večinoma zmenjali. Na potu na Kitajsko in sicer v celjlonški luki Colombo je pa nastal nov upor in sicer radi slabe prehrane in izredne strogosti ter zaradi epidemije, ki je zahtevala na ladji že 15 žrtev. Poveljnik je pritožbe kratko odklonil. Takoj nato je nastal nov upor in se je vnela prava bitka med mornariji in vojaštvom ter je bilo v bitki ubitih na obeh straneh 32 oseb. Poveljstvo ladje je upor zadušilo ter obsodilo obdolžence upora po preteklem sodu v dolgoletne zaporne kazni.

Društvo narodov v Ženevi prične zborovati dne 30. avgusta. Na to sejo Zveze narodov pojde za nekaj dni tudi Macdonald ter namerava podati na njej poročilo o posvetovanjih o razorožitvi. Predlagal bo končno, da naj Zveza narodov podpiše fakultativno klavzulo o razorožitvi, to je, da v načelu sprejme princip, ki ga zastopa Macdonald.

Kongres narodnih manjšin. Peti kongres narodnih manjšin se bo vršil tik pred sejo Zveze narodov v dneh od 26. do 28. avgusta. Zveza narodov prične zborovati 30. avgusta. Na kongresu narodnih manjšin

bodo razpravljali o narodnih manjšinah in Zvezi narodov, ker se bo Zveza narodov bavila ponovno z narodnim manjšinskim vprašanjem.

Stoletnico grške neodvisnosti bodo proslavili Grki leta 1930 z veliko panhelensko razstavo. Razstava bo otvorjena meseca aprila.

Zarota v Perziji. V Perziji so zopet zaprli več oseb, ki so osumljene veleizdaje proti perzijskemu šahu. Med obdolženci je tudi princ Nasrat Dävle, brat šahov. Sodilo jih bo izjemno sodišče.

V Rusiji za vojno med Rusijo in Kitajsko. Rusija kitajske ponudbe, da se prične nova pogajanja za ureditev spora zaradi severovzhodne mandžurske železnice, ni sprejela. Pač pa prireja po celi državi propagando za vojno ter organizira posebno vojsko, ki jo bo vodil general Vasilij Blücher. General Blücher je bil še nedavno vojni svetovalec naukingške vlade ter je zlasti Čang-kai-šeku mnogo pomagal do uspehov. Mož pozna torej kitajske razmere in bo sedaj vodil operacije v ruski službi. Pripravlja se pa na vojno tudi Kitajsko.

Zastrupljanje mož. V neki madžarski vasi so aretirali 28 oseb, med katerimi je ena moška. Žene so z arzenikom zastrupljale svoje može, čim so se jih naveličale ali pa so dobile ljubimca. Na dan je prišla zadeva tako, da je prijavila zločin žena, ker je imela ljubimca, ki ga je njegova žena zastrupila. Iz sovraštva, da je prišla ob ljubimca, je napravila ovadbo proti ženi. Dognali so doslej že 22 zastrupljenj. Vse mrličje od leta 1926 bodo preiskali, da ugotovijo, koliko zastrupljenj se je izvršilo v mali vasi v treh letih.

Kdo spada v norišnico? Delavci v neki tovarni v St. Louisu (Združene države Amerike) so zahtevali pred kratkim povišanje plač. Zastopnik podjetij je napadel to zahtevo, dokazujoč, da ni potrebno, da ima 37% delavcev svoj lastni avtomobil in radi tega bi morali plače preizniti. K temu piše dobri meščanski list »Daily News« v Philadelphiji sledeče: »Človek, ki se poslužuje takih dokazov, spada v norišnico! Podjetju, ki vodi takšno plačilno politiko, bi morali odvzeti dovoljenje za produkcijo, ker škoduje javnosti. Če bodo plače delavcem toliko znižane, da si isti ne bi mogli kupiti avtomobilov, tedaj bo uničena avtomobilska indu-

strija.« — Koliko zastopnikov podjetij v Jugoslaviji bi po mnenju »Daily Newsa« prišlo v norišnico?

Kultura.

Literarne beležke od temne strani iz Nemčije

Zadnja številka »Die literarische Welt« je v članku »Prošlost« prinesla toliko zanimivosti nanizanih, da se je vredno s tem nekoliko pobaviti. Gre tu za obsežno delo v dveh zvezkih, ki ga je izdal nemški literarni zgodovinar H. H. Houben »Prepovedana literatura«, kjer je na 1200 straneh nanizanih toliko zanimivega in neverjetnega materiala, da postavlja »Narod pesnikov in mislecev« v zelo čudno luč.

Pesnik se nam predstavlja tu kot »svoboden podložnik« oblasti, ki ga 364 dni v letu cenzurira, šikanira, pošilja, pretaplja in preganjava, da ga potem 365. dne jemlje pod svoje okrilje na »dan knjige«. V dobi zadnjih 150 let, od Lessingove »Mina von Barnheim« do Hauptmannovih »Klincev« je bilo nebroj najboljših nemških del izročnih slepi nemški »pravici«. Zato je ta zbirka literarnih grobov najboljša kulturna zgodovina Nemčije. Na stotine slavnih imen je tu zastopanih, na stotine procesov proti posvetljenim duhovom, na stotine smrtnih obsodb nad svobodnim izražanjem in brez števila šikan in surovosti napram nečemu, kar bi moralo biti kulturnemu svetu nekaj vzvišenega. In uspeh te neumnosti? Popoln neuspeh.

Achim von Armin je napisal razpravo o Jakobu Grimmu »Srednjeveško pravo«. Knjiga je bila konfiscirana, »ker ni zadostno respektirala obstoječi pravni red«. Njegova sestra, Betina von Armin, vse prej kakor revolucionarka, je posvetila neko knjigo pruskemu kralju, ki je posvetilo s priznanjem sprejel, a cenzor jo je kljub temu prepovedal, dasiravno je knjiga obsegala nad 20 tiskanih pol in je takrat veljala doloba, da knjig z nad 20 polami ni treba predlagati v cenzuro. Kajti, kdor kupi tako debelo knjigo, je gotovo premožen človek in se ni bati od njega prevratnih namenov, ali je sploh čital ne bo, kdor pa čita tako debelo knjigo, je pa gotovo že toliko čital, da ga ena taka knjiga ne more več pokvariti. Zato je Robert Prutz takrat napisal: 19 pol je lahko nevarno, 20 pol pa ni nikomur kvarno, ker 20 pol že nihče več ne kupi.

Iz tega razloga so napredni pisatelji raztegnili svoja dela nalašč na 20 pol, na primer Marks svojo »Sveto družino«, kar pa delu samemu ni koristilo.

Zanimiv je tudi proces radi Börneja, ki ga je bavarska vlada konfiscirala, ko je bil že 7 let v grobu. Še bolj pa slučaj Clemens Brentana, ki je napisal članek proti prostituciji, za novo fravstvenost. Zapadel je cenzuri, »ker je kritiziral obstoječe razmere«, v katerih so bili bordel zakonito dovoljeni in s tem »ni dal dolžnega spoštovanja obstoječim zakonom«. Isti Brentano, zelo lojalen državljani, je spesnil v čast maršala Blücherju himno »Grüss dich Gott, Sieges-Greiss«. Cenzor je našel, da se dá ta pesem peti na melodijo kraljevske himne »Heil dir im Siegerkranz« in jo je radi tega prepovedal, češ, da je melodija rezervirana samo pruskemu kralju.

Leta 1814. je bil 5. zvezek Brockhausovega leksikona zaplenjen, ker je stvarno

poročal o bitki pri Leipzig, v kateri je saksonski kralj izdal nemške kneze in se na Napoleonovi strani boril proti njim. Za kaznen je moral polovico svoje dežele odstopiti Prusom. Ko se je po 20 mesečnem jetništvu zopet vrnil v domovino, je od samega veselja ustanovil nov »red za zasluge in zvestobo«. Tedaj pa je čital v Brockhausu resnico o sebi in je dal cel 5. zvezek uničiti. V isti Saksonski so se šele letos smeli Hauptmannovi »Klinci« prvič uprizoriti, potem ko so že od leta 1895. dalje pasirali vse večje srednjeevropske odre. Letos se po vsem svetu v velikimi slovesnostmi proslavlja 200 letnica rojstva Lessinga; v Houbenovi zbirki se pa na 13. straneh čita, kaj vse je moral ta mož prestati od takratnih oblasti. A ne samo Lessing, Heine, Herwegh, tudi taki nedolžni, patrijotični verzokovci kakor Aleksis, Grillparzer, Anastasius Grün, Fulda, Bahr, Bauernfeld, Varnhagen, Wienberg in drugi, so morali od bedaste in zle nemške cenzure trpeti.

»Revija samonkov«. Maksim Gorki namerava prevzeti uredništvo novoustanovljene leningrajske »revije autodidaktov«, ki ima namen, dajati proletarskemu pisateljskemu narasčaju možnost, objavljati svoja dela. Uredništvo bo te delavske samonke vzgajalo s tem, da bo analiziralo njihove prve in jim dajalo nasvete.

»Die Linkskurve« (okret na levo) se imenuje nova literarno-kritična revija, ki jo izdajajo Joh. R. Becher, Andor Gabor, Kurt Klauer, Erich Weinert in Ludwig Renn (avtor knjige »Der Krieger«) v »Internationaler Arbeiter-Verlag«, Berlin C. 25. Poroča predvsem o proletarski, pa tudi meščanski literaturi Nemčije in drugih dežel.

Šport.

Štafeta delavskih sportnikov. Povodom veselične prireditve tukajšnje »Svobode« se vrši v nedeljo, dne 18. avgusta, štafetni tek, katerega se udeležijo telovadci in nogometaši »Svobode«. Start ob 16. uri na meji mestnega parka; cilj: veselični prostor »Lovski dom«. — Po postavi tekmovalcev utegne biti ta sportna prireditev prav zanimiva, vsled česar opozarjamo nanjo vse prijatelje sporta.

ZAHVALA.

Podpisana se zahvaljujem uslužbencem in uslužbenkam Konzumačnega društva za Slovenijo r. z. z o. z. v centralni pisarni, skladiščih in oddelkih v Ljubljani in okolici za povodom moje bolezni mi izročeno denarno podporo v znesku 615 Din.

Ljubljana, 1. avgusta 1929.

Uschan Ranka.

Ali si že član Cankarjeve družbe?

bilo priložnosti. Ali bi hotela postati moja žena?

Anki je bil všeč tak resen odgovor, vendar je pordela v lica, da je Francetu še bolj ugajala. Anka je nekoliko pomislila in mu odgovorila:

»Vse je mogoče, France, vendar tu na cesti ne bova o tem razgovarjala; moraš pač tudi moje mamo vprašati, kaj poreče.«

»Dobro, potem pa pridem k vama jutri v nedeljo popoldan, da se pogovorimo.«

Anki je srce kar drhtelo, zakaj France ji je bil všeč in je tudi vedela, da ji mati ne bo nasprotovala. Ko Anka pride domov, pove materi takoj vse. Mati ji pa pravi:

»Prehitro je to, Anka; perila nimaš in še drugih stvari ti manjka; nimam nič proti Francetu; priden fant je, ali kaj hočeš, počakaj še par let!«

»V tovarno grem delat, tam delajo samo osem ur, in ko pridem iz tovarne, ti še veliko pomagam. V tovarni bom zaslužila, potem pa kupim še štiri rjuhe, dve pa že imam. Petsto dinarjev kmalu prihranim.«

»Katero tovarno misliš?« jo vpraša mati.

»V Moste v »Saturnus« pojdem, tam deklice dobro zaslužijo.«

»Ah, otrok, tam je toliko nesreč! Samo poglej, Vrbarjevi Poldki iz Hrastja je stroj odtrgal kar dva prsta!«

»Je premalaj pazila«, jo zavrne Anka.

»Ne svetujem ti, napravi pa kakor hočeš.«

Drugi teden v ponedeljek je Anka prišla na delo v »Saturnus« in plaho gledala po strojni dvorani. Brnenje koles in jermenov, enakomerno stokanje strojev, vse to jo je plašilo.

Ko pa je ugledala nekaj znanih deklet, se je opogumila. Dodečena je bila preši, ki stiska pokrove za škatlje. Prvi poklon je dobila takoj drugi dan; neka starejša delavka, ki pride do njenega stroja, ji osorno zabrusi:

»No, stor, zgani se, drugače še za sol ne zaslužiš!«

Anko so te besede spekle, mislila pa si je: če druge zaslužijo, bom tudi jaz. Prve tedne je dobila po dva dinarja na uro, pozneje pa je delala po akordu in šlo ji je delo od rok; zakaj pridna in pazljiva je bila. Tretji mesec je že naredila več kakor vsaka druga. Vsak dan je prišla domov utrujena, materi ni mogla mnogo pomagati pri delu, čeprav je v tovarni delala osem ur, zakaj monotono, mučno, vedno isto delo, jo je fizično potrolo in neka apatija se je je lotila. V tovarni je bil z nečim nasičen zrak, ki ni bil podoben onemu, ki ga pericam lahen veter prinaša iz gozda. Tudi petja ptic ni bilo; samo enakomerno brnenje koles in stokanje strojev; ah, — zoprna melodija je bila to Anki.

Anka je imela izgotoviti večjo partijo; več tisoč kosov je bilo. Vse je že izračunala; ko konča to partijo, bo že imela petsto dinarjev prihranjenih. S srčno radostjo je mislila na to.

Ko je prišla v soboto na delo, je imela le še par tisoč komadov te partije podati v stroj; venomer je vsa radostna računala: ob enajstih končam delo in hitela je; stroj ni nikdar vdaril prazen — samo še petsto, petsto, cink, cink, cink so padali pokrovčki iz stroja v zaboj. cink, cink — Je- Jezus! In kri je brizgnila na vse strani. Ankini prsti dešne roke so ležali na tleh.

Zadnjih petsto.

Ob vzhodu Golovca, tam na vzhodni strani v Bizoviku, kjer se rodi mnogo ljubljanskega proletarijata, tam je tudi Anka zagledala grešni svet. Pred osemnajstimi leti na sv. Ane dan, ko še ni imela imena, so jo zgodaj zjutraj zlati solnčni žarki prvič objeli in jo božali po licih.

»Ah, pa bi vendar že prišel, kod se neki moti, da ga ni tako dolgo?!« Tako je zastokala mlada mati, ki je ležala poleg novorojenke. Komaj je izrekla te besede, že se odpro vrata in njen mož, zidar Andrej, vstopi. Levo roko je imel vso povito in nosil jo je v platneni petlji, ki je bila zavezana za vratom.

»Za božjo voljo, Andrej, kaj se ti je zgodilo?« ga Marjeta vpraša z boleznim tihim glasom.

Andrej vzame stol in sede ob postelji poleg žene ter jo boža po licu. Marjeta je zrla vanj vprašujoče. In zopet se ji bolešno izvijejo besede:

»Kaj vendar se ti je pripetilo?«

»Petsto opek so naložili na oder pa se je podrl, jaz pa sem spodaj ometaval zid in tako me je pritislilo ob zid, nakar so me peljali v bolnico, kjer sem bil od včeraj dopoldan do danes. Ali si zdrava?« jo končno vpraša Andrej.

Marjeta ga je samo gledala in si mislila: siromak, samo da bi bil ti zdrav, bolečine pa je brala na njegovem licu.

»Hčerko sva dobila, Andrej!« pravi Marjeta in bolesten smeh ji je ob teh besedah zaigral okoli usten.

»In ravno na svete Ane dan; kar

Anica naj bo!« je Andrej pripomnil. Marjeta mu dobrodušno pritrdi:

»Pa naj bo po tvojem!« Nalanko Andrej z desnico odkrije majhen obrazek novorojenke in jo rado vedno gleda. Marjeta pa mu pravi:

»Prav tebi je podobna, glej, kako ima plave očke! Povej mi, ali te roka močno boli?«

»Ah, ni take sile«, jo tolaži Andrej. Marjeta je pa opazila, da mu ob govorenju zaradi bolečin sapa zastaja in močno jo je zaskrbelo.

Andrej ni šel več delat. Imel je roko pod komolcem zlomljeno, ali to ni bilo najhujše, zakaj bolj in bolj so se hujšale bolečine v notranjosti telesa. Čez tri tedne je legel in ni več vstal; podlegel je notranjim telesnim poškodbam.

Marjeta je bila še mlada vdova, vendar je živela samo za svojo hčerko Anko. Vsak ponedeljek je pripeljala iz Ljubljane kopo umazanega perila, ga prve dni v tednu oprala; v četrtek in petek pa je pogostoma likala perilo do treh zjutraj, da je čisto perilo v soboto peljala zopet v mesto. S tem delom je Marjeta preživljala sebe in svojo hčerko Anko.

Anka je štela komaj deset let, pa je bila že v veliko pomoč materi; pomagala ji je pri perilu in ko je nekoliko odrasla, je likala perilo koncem tedna pogostoma celo noč. Vzorno deklica je bila Anka; vsi so jo imeli radi in sosedje so jo hvalili daleč na okoli. Tudi fantje so se radi ozirali za njo, ker je bila brhko deklica. Toda Anka se ni brigala za nikogar.

Štela je že osemnajst let, ko jo nekoč sreča Škuperjev France, jo ustavi ter ji pravi:

»Glej, Anka, ravno prav; večkrat sem te že hotel vprašati, pa ni

PODRUŽNICA „SVOBODE“ V MARIBORU

pride v nedeljo, dne 18. avgusta 1929 v „Lovskem domu“ v Krčevini

VELIKO VRTNO VESELICO

z bogatim sporedom. -- Začetek ob 3. uri popoldan. -- Vstopnina v predprodaji 4 Din, pri blagajni 5 Din.
V slučaju slabega vremena se vrši veselica dne 25. avgusta 1929.

Delavsko gibanje na Angleškem.

(Kratek zgodovinski pregled.)

Priredil F. A.

(Nadaljevanje.)

Prvi razvoj pred sto leti.

Ni veliko let sto let, toda že v tej dobi, ko se je današnji kapitalistični sistem pod napredkom tehnike pričel razvijati in izpodrivati zastarele gospodarske redove prejšnjih stoletij, je že dobilo delavsko gibanje svoj tek. Z nastopom kapitalizma je nastopil proletarijat, počasi z razvojem. Imel je že takrat svoje potrebe: bil je brezpraven. Podjetnik je z njim delal, kar je hotel. Smatral ga je za svoje blago, kot so bile njegove tovarne privilegirane last.

Ta doba pred sto leti je podobna vsem onim dobam v deželah, kjer se kapitalizem šele pojavlja, kjer industrializacija išče pot do vrha.

Zato je tudi doba angleškega delavskega gibanja bila žalostna epoha, ker je proletarijat največ trpel.

Razvoj delavskega gibanja na Angleškem, čegar krona je sedanja ogromna delavska stranka, se prav tako more omejit na gotove določene letnice in osebnosti, ki so v tem prvem gibanju pokrenile gibanje, oziraje se na razmere in na nove ideje, ki jih je usoda prinesla z rojstvom kapitalizma na svet. Razumljivo je, da se formacija te velike delavske stranke ni mogla izvršiti šele tedaj; kajti čas nikakor ni dozorel in kapitalizem je bil v razmahu in v konjunkturi, ki je delavsko gibanje oddelila le na posamezna manjša gibanja z lokalnim obsegom. Ta mala gibanja so seveda tvorila le male delce novega in nastajajočega razrednega gibanja delavstva, ki

pa je šele z devetnajstim stoletjem doseglo vrhunec v zmagujoči labour party.

Pred očmi moramo imeti dejstvo, da je sedanja labour party nastala formalno šele leta 1900, kar bomo po kratkem zgodovinskem pregledu v prihodnjih odstavkih kmalu mogli videti. Seveda s tem odpadejo vsake trditve, češ, če je labour party nastopila šele leta 1900, odnosno leta 1906, ko je vodstvo izjavilo, da se bo kot samostojna politična stranka borila v angleškem parlamentu za interese svojih pristavev, potem mora biti tudi delavsko gibanje Anglije šele v prvih razvojnih štadijih. Dejali smo že, da delavsko gibanje na Angleškem datira daleč nazaj, prav tja do prvih početkov kapitalizma.

Da se pred letom 1906 angleško delavsko gibanje ni pojavilo kot posebno politično gibanje delavskega razreda, je pripisati dejstvu, da je angleško delavstvo v svojih zahtevah silno previdno in vedno računajoče le na možnosti, ki so v danih momentih izvedljive. Ta obraz angleškega proletarijata se dokaj razlikuje od evropskega, ki v svojih programih in zahtevah forsira nekaj, kar momentano sploh ni izvedljivo. V tem je zato tudi smatrati realnost in gospodarsko bazo ter uvidevnost delavskega gibanja Anglije, ki preko pretrdih zahtev nikdar ne bo šlo.

Prve formacije lokalnih gibanj so bile seveda slabe in kakor je bilo vse gibanje v začetku samo brez kakih izrazitih idejnih tendenc, tako se je tudi številčno odlikovalo po

svojih slabostih. Vendar so vedni in vedni poizkusi pokazali vztrajnost delavstva v boju za enakopravnost in za svoje delavske pravice. V tej dobi je omeniti ligo delavskega zastopstva (Labour Representation League), ki jo je po njenem ustroju in strukturi smatrati za tedanje razmere kot nekako delavsko stranko. Stremjenje vodstva kakor tudi članov lige je šlo za tem, da se osnuje politično stranko; vendar se to ni zgodilo. Da oficijelno liga ni dobila imena in svojstva politične stranke, je pripisati predvsem dejstvu, da so se takrat (okro gleta 1830) vršili veliki gospodarski preobrati in katere je vladajoča družba v nekaterih pogledih uravnovesila tudi v smislu bolj socialnih zahtev.

To dejstvo pa je imelo za posledico — najožje sodelovanje delavskega razreda s porajajočim se meščanstvom, ki je baš tedaj bilo v boju proti privilegirancem za politične pravice. Meščanstvo je seveda delavstvu obljubilo pomoč v njihovem boju in velik del delavstva je temu verjel in sledil meščanskim voditeljem, ki pa so seveda delavstvo samo izrabili.

Prva večja zmaga buržuazije na Angleškem je bila podprta z delavskimi množicami. Toda meščanstvo je takoj, ko je izvojevalo borbo, odbilo zahteve delavstva. Zato pa je že takozvani Reformact iz leta 1832 dal povod, da so se delavci od meščanstva odcepili in sledili vplivom in idejam Roberta Owena.

Prve delavske strokov. organizacije.

Delavski razred je stal pred alternativo: ali še nadalje z meščanstvom, ali na svojo roko, v delavskih organizacijah. Ideje Roberta Owena so zato kmalu našle velik odmev med delavci. V kratkem ča-

su so ustvarili ogromne delavske strokovne organizacije. Owen sam je v tem pokretu sodeloval in splošno mnenje delavstva je bilo, s strokovnimi organizacijami doseči to, kar jim je obljubljala meščanska družba. Strokovne organizacije naj uresničijo to, kar se je zdelo, da politične organizacije ne morejo doseči in kar politična akcija meščanstva ni prinesla delavskemu razredu, ki se je številčno vedno bolj množil. Tej veliki prvi strokovni organizaciji so dali ime »Velika narodna strokovna zveza« (The Grand National Consolidated Trade Union). Zveza je v kratkem času hitro našla privržence ter se je vidno pomnožila s članstvom. Prvi delavski strokovni pokret ni seveda imel za seboj nobenih izkušenj. Rojen v glavnem radi razočaranja nad revolucionarnim meščanstvom, ki težen delavstva ni hotelo uvideti in razumeti, ta pokret ni mogel radi premnogih idejno-teoretičnih stremenj med prvimi strokovničarji najti onega mesta v angleškem javnem življenju. Na svojo nesrečo pa je prišlo kaj kmalu med člani zveze do medsebojnih konfliktov, ki so imeli za posledico, da se je zveza že leta 1834 popolnoma razšla.

Ta ponesrečeni prvi strokovni pokret delavcev na Angleškem je imel slabe posledice. Dobro je bilo edino le to, da se je na razvalinah tega gibanja, kateremu čas še ni dozorel za uspešen razvoj, rodilo novo že boljše in dozorelejšo gibanje, ki je v zgodovini angleškega delavskega gibanja igralo važno vlogo in dalo proletarijatu zlasti v idejnem oziru mnogo materijala za razmišljanje in izgraditve potem nastalega močnejšega in impozantnejšega proletarskega gibanja.

GLASBENO DRUŠTVO ŽELEZNIČARSKIH DELAVCEV IN USLUŽBENCEV MARIBOR

V nedeljo, dne 1. septembra 1929 se vrši v gostilni **Anderle v Radvanju**

VELIKA VRTNA VESELICA

Na veselici svira lastna godba pod vodstvom kapelnika g. **Schönherr**.

Na sporedu so razne zabave.

Začetek ob 3. uri pop. Vstopnina 3 Din v predprodaji, pri blagajni 4 Din.

Za obilen obisk se priporoča **ODBOR**.

PRESELITEV TRAFIKE!

Cenj. občinstvu naznanjam, da sem preselila svojo trafiko iz **STUDENCEV** na

Kralja Petra trg 1, Maribor

Zahvaljujoč se vsem svojim odjemalcem za dosedanje naklonjenost, se najtopleje priporoča novim kakor tudi starim odjemalcem

ALOJZIJA ŽIŽEK

**Nabirajte
nove
naročnike**

Ali ste že krili?
svoje potrebe v tiskovinah

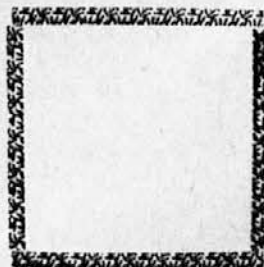
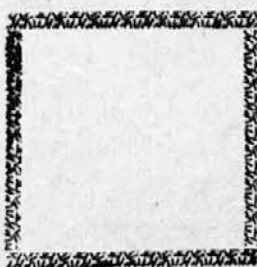
Dobavljamo vse tiskovine v prvovrstni izpeljavi in po najnižjih cenah za vsa društva, industrijo, trgovine, pisarne itd.

Ljudska tiskarna d. d.
Maribor, Sodna ulica št. 20

Naročajte in širite „Del. Politiko“.

Ali že uporabljate

„PROJA“ terpentinovo kremo za čevlje!

Dobliva se jo povsod. Dobliva se jo povsod.